

Aarnisammal

Lysmossa

Schistostega pennata

Uhanalaisuusluokka (IUCN): vaarantunut (VU)

Luonnehdinta

Aarnisammalen paras tuntomerkki löytyy sen maanpinnalla kasvavasta alkeisrihmasta, joka heijastaa valoa ja saa näin kasvuonkalonsa näyttämään valaistulta. Itse sammal on vain alle sentin mittainen. Lehdet ovat teräväkärkiset ja asettuneet steriileihin versoihin litteän kaksirivisesti. Sammal tuottaa yleisesti pystyjä, pitkävirtaisia itiöpesäkkeitä.

Elinympäristö ja levinneisyys

Aarnisammal elää kallio-onkaloiden perukoilla, louhikoissa lohkareiden alustoissa sekä etenkin vanhoissa tuoreissa tai lehtomaisissa metsissä tuulenkaatojen juuripaakkujen alla hienolla kivennäismaalla. Kasvupaikat ovat jatkuvasti varjoisia tai hämriä ja kosteita, mutta eivät märkiä. Laji on harvinaishako ja varsinkin metsäelinympäristöissä edelleen harvinaistunut. Sitä tavataan koko maassa Inarin Lappia lukuun ottamatta. Eniten havaintoja on Pirkanmaan, Keski-Suomen ja Pohjois-Savon alueilta.

Nykytila ja uhkatekijät

Aarnisammal on vanhojen metsien, kallioiden ja louhikkojen laji. Sen kasvupaikakseen tarvitsemat onkalot ovat melko pysyviä kallioilla ja louhikoissa, mutta väliaikaisia tuulenkaatojen alla, jossa ne maatuvat ennen pitkää umpeen juuripaakun hajotessa. Aarnisammalen säilymiseksi on metsässä siten oltava tuulenkaatojen jatkumo, mikä toteutuu yleensä vain suojelualueilla. Sammalen nykyisiä uhanalaisumisen syitä ovat hakkuut ja vanhojen metsien väheneminen. Kallio- ja louhikkokasvupaikkoihin voivat vaikuttaa haitallisesti reunametsien hakkuut, jotka kuivattavat kallioseinämien tai louhikoiden pienilmastoa. Lajilla on nykyisiä esiintymälöytöjä noin 500 ja niistä yli 60 % on suojeltu.

Hoitosuositukset

Aarnisammalen kallio- ja louhikkokasvupaikoilla riittävä toimenpide on kasvupaikan ympäristön säilyttäminen jatkuvasti peitteisenä, jotta kasvupaikat säilyvät pienilmastoltaan lajille riittävän kosteina. Metsäkasvupaikoilla esiintymien säilyminen turvataan parhaiten perustamalla laajempia suojelualueita, joiden sisällä uusia tuulenkaatoja syntyy riittävästi vanhojen maatuessa. Osa aarnisammalen kasvupaikoista on metsälain erityisen tärkeitä jyrkänne-elinympäristöjä. Lajin kasvupaikat sopivat myös METSO-ohjelman kohteiksi (mm. metsäiset jyrkänneet ja runsaslhopuustoiset kangasmetsät). Talousmetsäkohteilla aarnisammalen säilyttäminen voi edellyttää isoja säästöpuuryhmiä. Peitteinen metsänkäsittely ja tuulenkaatojen säästäminen tai tuottaminen korjuun yhteydessä saattaisivat edistää lajin esiintymistä.

Lähteet

- Hyvärinen, E., Juslén, A., Kemppainen, E., Uddström, A. & Liukko, M. (toim.). 2019. Suomen lajien uhanalaisuus – Punainen kirja 2019. Ympäristöministeriö ja Suomen ympäristökeskus, Helsinki. 704 s. <http://hdl.handle.net/10138/299501>
- Kuitunen, T. 2021. Aarnisammal (*Schistostega pennata*). Luopioisten kasvisto. <https://www.luopioistenkasvisto.fi/index.html>
- Lajitietokeskus. 2022. Lajihavainnot. <https://laji.fi/observation/list>
- Parnela, A. & Arkkio, H. 2015. Kissanallioilta Illeröömiin: Pirkanmaan kaliosammaltutkimus. 231 s.
- Syrjänen, K. 2020. Uhanalaisten lajien turvaamisen pähkinöitä purtavaksi – Lajiturva-hanke maastoutui Pohjois-Karjalaan. Lajiturva-hankkeen uutinen: [https://www.metsonpolku.fi/fi-FI/Ajankohtaista/Uhanalaisten_lajien_turvaamisen_pahkinoi\(57889\)](https://www.metsonpolku.fi/fi-FI/Ajankohtaista/Uhanalaisten_lajien_turvaamisen_pahkinoi(57889))

Kuva: Tuomo Kesäläinen